

BATMAN İLİ BAĞCILIĞI, SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Tuba UZUN^{1*}, Ayşe ALTIN², Cüneyt UYAK³

¹Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Siirt; ORCID: 0000-0003-2625-0684

²Zir. Yük. Müh., Siirt Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bahçe Bitkileri Anabilim Dalı, Siirt; ORCID: 0000-0002-7412-60661

³Dr. Öğr. Üyesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Bahçe Bitkileri Bölümü, Van; ORCID: 0000-0002-6101-6845

ÖZ

Bu çalışma, 2021 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında, Batman ilinde bağcılığın yapıldığı ilçe ve köyler gezilerek bağlar yerinde incelenmiş ve buralarda bağcılık ile uğraşan üreticiler ile görüşülerek sorunlar yerinde tespit edilmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda çözüm önerileri geliştirilmiştir. Batman ili Merkez, Gercüş, Hasankeyf, Beşiri, Sason ve Kozluk ilçelerindeki çiftçi kayıt sistemine kayıtlı toplam 3231 üreticiden oransal örnek hacmi formülüyle belirlenen 105 katılımcı ile yüz yüze anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS istatistiki paket programı ile değerlendirilmiştir. Çalışmada üreticilerin yaş ortalaması, meslekleri, eğitim durumları, verimleri ile ürünlerini değerlendirme şekilleri, bağ işletmelerinin büyüklüğü ve örgütlenme durumları gibi sosyodemografik özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. İlçede, bağcılıkla uğraşan üreticilerin yaş ortalamalarının 51.55 olduğu, öğrenim durumları bakımından ise %49.5'inin ilkökul mezunu olduğu belirlenmiştir. Bağ alanlarının %51.7'sinin 1-10 da arasında olduğu ve arazilerinin kendi mülkiyetleri olduğu tespit edilmiştir. Bölgede yetiştiriciliği yapılan üzümün çoğunluğunun yerel üzüm çeşitlerinden oluştuğu saptanmıştır. Üreticiler üzümü şaraplık olarak kullanmayıp üzüm sırasını; pestil, pekmez, sucuk gibi ürünlerde değerlendirip, bir kısmını kendi tüketimleri için kullanıp, geri kalan kısmını sattıklarını beyan etmişlerdir. Üreticilerin %3.8'i kooperatif ya da birlik üyesi olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %60'ının üzüm üretiminden iyi para kazanmadığı tespit edilmiştir. Üreticilerin %52.4'ünün alet ve ekipman varlıklarının bulunduğu saptanmıştır. Üreticilerin tamamı bağlarında terbiye ve destek sistemi kullanmadıklarını bildirmişlerdir. Anket sonuçlarına göre; katılımcıların büyük çoğunluğunun öğrenim durumlarının temel düzeyde olduğu, arazilerinin miras yoluyla kaldığı ve maliyetli olduğu için yeni bağcılık sistemlerini kullanmadıkları, üzümde elde edilen kardan memnun olmadıkları için alternatif ürün olarak badem ve Antepfıstığına yöneldikleri, bilgisiz oldukları ve sorunları diğer çiftçilerle birlikte çözdükleri belirlenmiştir. Bu sorunların giderilebilmesi için yetiştiricilikten pazarlamaya kadar üreticilere eğitimler verilmesi, kooperatifler aracılığıyla örgütlenmelerinin sağlanması, danışmanlık sisteminin yerleştirilmesi, üreticilerin bilinçlendirilmesi gibi çözümlerin bir an önce hayata geçirilmesi gerekli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üretim, pazarlama, karlılık, anket, sosyodemografik özellikler

VITICULTURE OF BATMAN PROVINCIAL, PROBLEMS AND SOLUTION SUGGESTIONS

ABSTRACT

This study was carried out in 2021. Within the scope of the study, the districts and villages where viticulture is made in Batman were visited and the vineyards were examined on-site, and the problems were identified on the spot by interviewing the producers dealing with viticulture and solution suggestions were developed in line with the obtained data. It was conducted using face-to-face survey method with 105 participants determined by the proportional sample volume formula from a total of 3231 producers registered in the farmer registration system in Batman province Merkez, Gercüş, Hasankeyf, Beşiri, Sason and Kozluk counties. The data obtained were evaluated with the SPSS statistical package program. In the study, it was aimed to determine the sociodemographic characteristics of the producers such as the average age, occupation, educational status, productivity and way of evaluating their products, the size of the vineyard enterprises and their organizational status. It has been determined that the average age of the producers dealing with viticulture in the district is 51.55% and 49.5% of them are primary school graduates in terms of educational status. It has been determined that 51.7% of the vineyard areas are between 1-10 decares and their lands are their own property. It has been determined that the majority of grapes grown in the region consist of local grape varieties. Producers do not use grapes as wine holders; They declared that they used some of them for their own consumption and sold the rest. It was determined that 3.8% of the producers were members of cooperatives or unions. It has been determined that 60% of the producers cannot earn good money from grape production. It has been determined that 52.4% of the manufacturers have tools and equipment assets. All of the producers reported that they did not use a training and support system in their vineyards. According to the survey results; It was determined that the majority of the participants had a basic level of education, they did not use new viticulture systems because their lands were inherited and it was costly, they were not satisfied with the profits obtained from grapes, they turned to almond and pistachio as an alternative product, they were ignorant and they solved the problems together with other farmers. In order to overcome these problems, it is considered necessary to implement solutions such as training the producers from breeding to marketing, ensuring their organization through cooperatives, establishing a consultancy system, and raising the awareness of the producers.

Keywords: Production, Marketing, Profitability, Survey, Sociodemographic characteristics

*Sorumlu yazar / Corresponding author: tubabekar@gmail.com

GİRİŞ

Asma geçmişten günümüze hemen hemen tüm medeniyetlerin önemle üzerinde durduğu ve yaygın olarak yetiştirdiği meyve türlerinden biridir [22]. Dünyada bağcılık geniş alanlarda yapılırsa da üretiminin en iyi yapılacağı iklim kuşağı 34°-49° kuzey ve güney enlemi arasındadır [24]. 2020 yılı itibariyle henüz üretimde olmayan bağ alanları da dâhil olmak üzere, dünyada toplam bağ alanı varlığı 7.3 milyon hektardır [8]. Elverişli iklim kuşağında yer alan Türkiye, tarımda birçok alanda olduğu gibi bağcılıkta da gerek üretim alanı gerekse üzüm verimi açısından dünyanın önemli ülkeleri arasında yer almaktadır. Dünyada bağ alanı varlığı ile Türkiye 5. sırada yer almaktadır. Ancak, bağ yüzey alanı bakımından İran, Türkiye, Portekiz, Özbekistan ve ABD gibi ülkelerde 2017'den beri önemli azalma göstermiştir. Özellikle Türkiye'nin son 7 yılda bağ alanı varlığında önemli bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir [8]. 2021 yılı istatistiki verilerine göre 3.902.211 dekar alanda, 1.856.929 ton sofralık, 1.430.160 ton kurutmalık ve 382.911 ton şaraplık olmak üzere toplam 3.670.000 ton üzüm üretimi gerçekleştirilmiştir [21]. Üzüm üretimi bölgeler bazında incelendiğinde ise Ege Bölgesi'nde çekirdeksiz kuru üzüm, Akdeniz Bölgesi'nde ilk turfanda sofralık üzüm, Marmara Bölgesi'nde şaraplık ve sofralık üzüm, Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi'nde şaraplık, sıralık, sofralık ve çekirdekli kurutmalık üzüm yetiştiriciliği gelişme göstermiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Batman ili, Batman çayı ile Fırat ve Dicle'den gelen alüvyal topraklara sahiptir [1]. Oldukça verimli bu toprak varlığı ile özellikle Batman Merkez, Kozluk ve Beşiri ilçelerinde her çeşit tarımsal ürün ve endüstriyel bitki yetişmektedir. Ancak, Batman ili bağ alanı ve üretim yönünden mevcut konumunu her geçen gün kaybetmektedir. Özellikle son yıllarda Antep fıstığının fiyatının artmasıyla yetiştiriciliği cazip hale gelmiş, birçok bağ alanı bozularak fıstığa çevrilmiştir. Eldeki bağların büyük çoğunluğu da yaşlı, verimsiz ve yozlaşmış durumdadır. Yörede bağ alanlarının ve üzüm üretiminin hızlı bir düşüş göstermesi, bağcılık kültürünün ciddi manada kaybolmaya yüz tuttuğunun en önemli göstergesidir. Geleneksel yöntemlerle yetiştiricilik yapan üreticilere modern tekniklerle yetiştiricilik yapıldığında bağcılığın karlı bir bitkisel üretim kolu olduğu gösterilmelidir. Bunun içinde üreticinin kazancını artıracak uygulamalar yaparak cazibesini arttırmak gerekmektedir.

Üreticiler, bağların kurulum aşamasından başlayarak ürününü pazarlama aşamasına kadar olan

süreçte birçok sorunla karşılaşmaktadırlar. Bu sorunlara bağlı olarak üretilen ürünler üreticiye istenilen ölçüde gelir sağlamamakta ve ciddi kayıplara sebep olmaktadır. Çalışmada, Batman yöresindeki üzüm üreticilerinin mevcut durumlarını analiz etmek, sorunlarını belirlemek ve bu sorunlara çözüm önerileri sunmak hedeflenmiştir. Batman yöresinin ekonomisinde önemli bir payı olan üzüm üretiminin gelişimini sağlıklı ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek ve sürdürülebilir hale getirmek yörenin geleceği açısından oldukça önemlidir. Yörede üzüm üretiminin geliştirilmesi bu tarımsal faaliyetin mevcut durumunun ortaya konması, sorunlarının tespiti ve çözümü ile mümkün olacaktır.

MATERYAL VE METOT

Materyal

Bu çalışma, 2021 yılında Batman ili merkez ve ilçeleri ile bunlara bağlı bağ yetiştiriciliğinin yoğun olarak yapıldığı köylerde yürütülmüştür. Verilerin toplanmasında birincil ve ikincil veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Bağ yetiştiriciliğinde karşılaşılan sorunlar, üretim yapısı, istihdam yapısı, girdi temini ve pazarlamada karşılaşılan sorunların belirlenmesi amacıyla birincil veriler kullanılmıştır. Birincil veriler, Batman İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, İlçe Müdürlükleri, Batman Ziraat Odası'ndaki Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı bağcılar ve üreticilerle yüz yüze anket yöntemi ve karşılıklı mülakat yöntemleri ile elde edilmiştir. Batman ilinde üzüm üretiminin mevcut durumunu belirlemek amacıyla Batman İl Tarım ve Orman Müdürlüğü ve ilçe müdürlükleri ile Türkiye İstatistik Kurumundan elde edilen ikincil verilerden de yararlanılmıştır [2].

Çalışmada, Tarım ve Orman Bakanlığı Batman İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Çiftçi Kayıt Sistemine dâhil olan üzüm üreticilerinin tamamı araştırmanın toplam ana kitlesini oluşturmuştur. Yapılan ön çalışmada 2020 yılı itibariyle çiftçi kayıt sistemine kayıtlı üzüm işletmelerinin sayısının 3231 olduğu belirlenmiştir.

Bu işletmelerde anket yapılacak üreticilerin sayısının belirlenmesinde oransal örnek hacmi formülü kullanılmıştır [10, 18, 17]. %95 güven aralığı ve %10 hata payı kabul edilip, $p=0.50$, $(1-p)=0.50$ dikkate alınarak örneğe girecek işletme sayısı Beşiri ilçesinde 6, Kozluk ilçesinde 10, Sason ilçesinde 5, Hasankeyf ilçesinde 19, Gercüş ilçesinde 60, Batman merkez de 5 olmak üzere toplam 105 işletme olarak belirlenmiştir.

$$n = \frac{Np(1-p)}{(N-1)\sigma_{px}^2 + p(1-p)}$$

Formülde;

n = Örnek hacmi,

N = Toplam üretici sayısı,

p = Örneğe girecek üreticilerin oranı,

σp^2 = Oranın varyansıdır.

Örneklerin dağılımında, İl ve İlçe Tarım Müdürlükleri'nden alınan teknik bilgiler ışığında bağcılık alanlarının yoğunluğu dikkate alınmıştır.

Metot

Anket çalışması sonucu elde edilen veriler derinlemesine ve yüzeysel yaklaşım ölçeklerinin güvenilirlik katsayıları SPSS paket programında Cronbach alfa (α) güvenilirlik katsayısı ve Excel kullanılarak analiz edilmiştir. Veri analizlerinde üzüm üreticilerinin sosyo-ekonomik ve demografik özellikleri belirlenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Üreticilerin Sosyodemografik Özellikleri

Araştırmaya, Batman ili Merkez, Gercüş, Hasankeyf, Beşiri, Sason ve Kozluk ilçeleri dâhil olmak üzere toplam 6 ilçesinden 105 üretici dâhil edilmiştir. Çalışmaya katılan tüm üreticilerin yaşları 22 ile 93 arasında değişmekle birlikte ortalama yaş 51.55 ± 12.77 olarak tespit edilmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısının; %22.9'unda 0-4 arası, %70.5'inde 5-10 arası, %6.7'sinde ise 11 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin eğitim durumlarına bakıldığında ise; %49.5'i ilkokul mezunu, %12.4'ü ortaokul mezunu, %21.9'u lise mezunu, %5.7'si ön lisans mezunu, %3.8'i lisans mezunu ve %1.9'u lisansüstü mezunu olup %4.8'i okuryazar olmadığı saptanmıştır. Üreticilerin %44.8'i çiftçi, %5.7'si işçi, %19'u devlet memuru, %6.7'si serbest meslek, %1'i esnaf ve %1'i diğer mesleklerden birine bağlı olarak çalışmaktadır. Ancak üreticilerin %1'nin çalışmadığı ve %21'inin ise emekli olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin %39'unun SSK'ya, %20'sinin Yeşil Kart'a, %22.9'unun Emekli Sandığı'na ve %11.4'ünün Bağ-Kur'a bağlı olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Merkez ilçeye bağlı üreticilerin yaşları 53 ile 93 arasında değişmekle birlikte ortalama 69.20 ± 17.69 olarak belirlenmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %20'sinde 0-4 arası, %60'ında 5-10 arası, %20'sinde ise 11 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %20'si ilkokul mezunu, %20'si ortaokul mezunu, %20'si lise mezunu, %20'si ön lisans mezunu iken üreticilerin %20'sinin okuryazar olmadığını tespit edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen bireylerin %20'sinin çiftçi, %20'sinin devlet memuru ve %60'ının emekli olduğu

saptanmıştır. Ayrıca üreticilerin %40'ı SSK, %40'ı Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahipken üreticilerin %20'sinin sosyal güvenceye sahip olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Gercüş ilçesine bağlı üreticilerin yaşları 22 ile 83 arasında değişmekle beraber ortalama 49.78 ± 13.31 olarak saptanmıştır. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %31.7'sinde 0-4 arası, %63.3'ünde 5-10 arası, %5'inde ise 11 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %45'i ilkokul mezunu, %21.7'si lise mezunu, %15'i ortaokul mezunu, %5'i ön lisans mezunu, %5'i lisans mezunu, %3.3'ü lisansüstü mezunu iken, üreticilerin %5'inin okuryazar olmadığı belirlenmiştir. Üreticilerin mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde; bireylerin %41.7'sinin çiftçi, %21.7'sinin devlet memuru, %18.3'ünün emekli, %8.3'ünün işçi, %6.7'sinin serbest meslek çalışanı, %1.7'sinin esnaf ve %1.7'sinin işsiz olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin sosyal güvence durumlarına bakıldığında ise bireylerin %38.3'ü SSK, %21.7'si Emekli Sandığı, %20'si Yeşil Karta %13.3'ü Bağ-Kur güvencesine sahipken üreticilerin %6.7'sinin sosyal güvencesinin bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Hasankeyf ilçesine bağlı üreticilerin yaşları 27 ile 64 arasında değişmekle birlikte ortalama 48.95 ± 9.51 olarak belirlenmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %5.3'ünde 0-4 arası, %89.5'inde 5-10 arası, %5.3'ünde ise 11 ve üzerinde olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan bireylerin %68.4'ünün ilkokul mezunu, %10.5'inin ortaokul mezunu ve %21.1'inin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde; %52.6'sı çiftçi, %26.3'ü devlet memuru, %10.5'i serbest meslek çalışanı, %5.3'ü işçi ve %5.3'ü emekli olduğu görülmektedir. Üreticilerin %57.9'unun SSK, %26.3'ünün Yeşil Kart, %10.5'inin Emekli Sandığı ve %5.3'ünün Bağ-Kur güvencesine sahip olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Beşiri ilçesine bağlı üreticilerin yaşları 46 ile 70 arasında değişmekle birlikte ortalama 58.67 ± 8.89 olarak belirlenmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %33.3'ünde 0-4 arası ve %66.7'sinde 5-10 arası olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin %33.3'ünün ilkokul mezunu, %33.3'ünün lise mezunu ve %33.3'ünün ise ön lisans mezunu olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %50'sinin çiftçi, %16.7'sinin devlet memuru ve %16.7'sinin ise emekli olduğu saptanmıştır. Ayrıca araştırmaya dâhil edilen bireylerin sosyal güvenceleri ise; %66.7'sinin Emekli Sandığı, %16.7'sinin SSK ve %16.7'sinin Bağ-Kur olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Sason ilçesine bağlı üreticilerin yaşları 39 ile 67 arasında değişmekle beraber ortalama 54.60 ± 10.55 olarak tespit edilmiştir. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %20'sinde 0-4 arası ve %80'inde 5-10 arası olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %40'ı ilkököl mezunu, %20'si ortaokul mezunu, %20'si lise mezunu iken; üreticilerin %20'sinin okuryazar olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca bireylerin %80'inin çiftçi ve %20'sinin ise emekli olduğu saptanmıştır. Üreticilerin sosyal güvence durumlarına bakıldığında ise bireylerin %40'ının Emekli Sandığı ve %20'sinin Yeşil Kart güvencesine sahip olduğu belirlenmiştir (Çizelge 1).

Batman ili Kozluk ilçesine bağlı üreticilerin yaşları 40 ile 65 arasında değişmekle beraber ortalama 52.50 ± 7.849 olarak bulunmuştur. Hanede yaşayan kişi sayısı; üreticilerin %80'inde 5-10 arası, %20'sinde 11 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %70'inin ilkököl mezunu, %20'sinin lise mezunu ve %10'unun lisans mezunu; %60'ının çiftçi, %30'unun emekli ve %10'unun ise serbest meslek mensubu olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin sosyal güvence durumlarına bakıldığında ise bireylerin %40'ının SSK, %30'unun Yeşil Kart, %20'sinin Bağ-Kur ve %10'unun Emekli Sandığı sosyal güvencesine sahip olduğu saptanmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Üreticilerin sosyodemografik özelliklerinin ilçelere göre dağılımı

Table 1. Distribution of producers' sociodemographic characteristics

Sosyodemografik özellikler Sociodemographic characteristics	Merkez		Gercüş		Hasankeyf		Beşiri		Sason		Kozluk		Toplam	
Yaş (Ortalama) / Age (Average)	69.20		49.78		48.95		58.67		54.60		52.50		51.55	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Hanedeki Kişi Sayısı / Number of People in Household														
0-4 arası	1	20.0	19	31.7	1	5.3	2	33.3	1	20.0	-	-	24	22.9
5-10 arası	3	60.0	38	63.3	17	89.5	4	66.7	4	80.0	8	80.0	74	70.5
11 ve üzeri	1	20.0	3	5.0	1	5.3	-	-	-	-	2	20.0	7	6.7
Eğitim Durumu / Educational Status														
Okuryazar değil	1	20.0	3	5.0	-	-	-	-	1	20.0	-	-	5	4.8
İlkokul	1	20.0	27	45.0	13	68.4	2	33.3	2	40.0	7	70.0	52	49.5
Ortaokul	1	20.0	9	15.0	2	10.5	-	-	1	20.0	-	-	13	12.4
Lise	1	20.0	13	21.7	4	21.1	2	33.3	1	20.0	2	20.0	23	21.9
Ön lisans	1	20.0	3	5.0	-	-	2	33.3	-	-	-	-	6	5.7
Lisans	-	-	3	5.0	-	-	-	-	-	-	1	10.0	4	3.8
Lisansüstü	-	-	2	3.3	-	-	-	-	-	-	-	-	2	1.9
Meslek / Job														
Çiftçi	1	20.0	25	41.7	10	52.6	1	16.7	4	80.0	6	60.0	47	44.8
Emekli	3	60.0	11	18.3	1	5.3	3	50.0	1	20.0	3	30.0	22	21.0
Devlet memuru	1	20.0	13	21.7	5	26.3	1	16.7	-	-	-	-	20	19.0
Serbest meslek	-	-	4	6.7	2	10.5	-	-	-	-	1	10.0	7	6.7
İşçi	-	-	5	8.3	1	5.3	-	-	-	-	-	-	6	5.7
Esnaf	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0
İşsiz	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0
Diğer	-	-	-	-	-	-	1	16.7	-	-	-	-	1	1.0
Sosyal Güvence / Social Security														
SSK	2	40.0	23	38.3	11	57.9	1	16.7	-	-	4	40.0	41	39.0
Emekli Sandığı	2	40.0	13	21.7	2	10.5	4	66.7	2	40.0	1	10.0	24	22.9
Yeşil Kart	-	-	12	20.0	5	26.3	-	-	1	20.0	3	30.0	21	20.0
Bağ-Kur	-	-	8	13.3	1	5.3	1	16.7	-	-	2	20.0	12	11.4
Sosyal Güvencesi Yok	1	20.0	4	6.7	-	-	-	-	2	40.0	-	-	7	6.7

Bağcılıkla uğraşan üreticilerinin yaş ortalamalarının araştırıldığı çalışmalarda, Kiracı vd. [15], Çanakkale de yapılan çalışmada 53.5; Çakır vd. [6], Diyarbakır ili Dicle ilçesinde yapılan çalışmada 52; Özatak vd. [19], Hakkâri ilinde yapılan çalışmada 47; Çakır vd. [5], Mardin ili Savur ilçesinde yapılan çalışmada 47; Gazioğlu Şensoy vd. [9] Siirt ili ve bazı ilçelerinde yapılan çalışmada %36'sının 40-60 yaş aralığında olduğunu; Kiracı [14], Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yapılan çalışmada 58; Kızılaslan ve Somak [12], Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada 51.21; Yılmaz [26], Trakya'da yapılan çalışmada 48; Yener ve Cebeci [25], Manisa ili Sarıgöl ilçesi yapılan çalışmada %50.39'unun 41-60 yaş aralığında

olduğunu; Kızılay ve Akçaöz [13], Antalya ilinde yapılan çalışmada 56; Karabat ve Atış [11], Manisa ilinde yapılan çalışmada 51 olarak tespit etmişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgularla daha önce yapılmış çalışmaların paralellik gösterdiği belirlenmiştir.

Bağ üreticilerinin öğrenim durumlarının araştırıldığı daha önceki çalışmalarda ilkököl mezunu olma oranlarını, Kızılay ve Akçaöz [19], Antalya ilinde yapılan çalışmada %63.3; Peker [20], Konya ilinde yapılan çalışmada %52; Çakır vd. [6], Diyarbakır ili Dicle ilçesinde yapılan çalışmada %41; Özatak vd. [19], Hakkâri ilinde yapılan çalışmada %37.3; Çakır vd. [5], Mardin ili Savur ilçesinde yapılan çalışmada %75; Gazioğlu Şensoy vd. [9],

Siirt ili ve bazı ilçelerinde yapılan çalışmada %48; Kiracı [14], Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yapılan çalışmada %81.3; Kızılaslan ve Somak [12], Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada %31.43; Yılmaz [26], Trakya’da yapılan çalışmada %78.7; Yener ve Cebeci [25], Manisa ili Sarıgöl ilçesi yapılan çalışmada %59.69; Kızılay ve Akçaöz [13], Antalya ilinde yapılan çalışmada %63.3’ünün ilkökul mezunu olduğu yaş ortalamalarının yüksek eğitim düzeylerinin düşük olması nedeniyle üreticilerin tarım ile ilgili eğitim programlarını takip edemedikleri görülmüştür.

Hanede yaşayan ortalama kişi sayısının araştırıldığı daha önceki çalışmalar incelenecek olursa, Çelik ve Karakaya [7], Bingöl ili Adaklı ilçesinde yapılan çalışmada 5.6 kişi; Kızılay ve Akçaöz [13], Antalya ilinde yapılan çalışmada 3.3 kişi; Kiracı vd. [15], Çanakkale de yapılan çalışmada 3.3 kişi; Çakır vd. [4], Diyarbakır ili Eğil ilçesinde yapılan çalışmada 5.6 kişi; Kiracı [14] Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yapılan çalışmada 4 kişi; Kızılaslan ve Somak [12], Tokat ili Erbaa ilçesinde yapılan çalışmada %50’sinin 4-5 kişiden oluşmakla birlikte çalışmamızla benzer nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Üreticilerin mesleklerinin araştırıldığı daha önceki çalışmalarda Özatak vd. [19], Hakkâri ilinde yapılan çalışmada %60.8’inin çiftçilikle uğraştığını; Kiracı [14], Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yapılan çalışmada %94.5’inin çiftçilikle uğraştığı tespit edilmiş ve çalışmamızla benzer nitelikte olduğu saptanmıştır.

Bağ üreticilerinin sosyal güvencesinin araştırıldığı daha önceki çalışmalarda, Gazioğlu Şensoy vd. [9], Siirt ili ve bazı ilçelerinde yapılan çalışmada %48’in sosyal güvencesinin olmadığı tespit edilmiştir.

Bağların Genel Özellikleri

Batman Merkez ve tüm ilçeleri dahil çalışmada yer alan üreticilerin genel bağ alanı varlığının; %57.1’inde 1 ile 10 dekar arasında, %20’sinde 11 ile 21 dekar arasında ve %22.9’unda ise 21 dekar ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %9.5’inin tek çeşitle kurulmuş bağa, %82.9’unun ise çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin %3.8’i herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olduğunu, %27.6’sı ise Batman’da kooperatif olması durumunda üye olabileceği belirtmişlerdir. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada büyüklerinin de bağ yetiştiriciliği yapması, ikinci sırada gelirinin yüksek olması ve üçüncü sırada ise herkesin bunu yetiştirmesi yanıtını vermişlerdir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada pazarlamanın olmaması, ikinci sırada arazi yapısının engebeli olması, üçüncü

sırada yeterli bilgiye sahip olmamalarının yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 2).

Batman ili Merkez ilçeye bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, 1 ile 10 dekar arasında olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %20’sinin tek çeşitle kurulmuş bağa, %80’inin ise çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu saptanmıştır. Üreticilerin %20’si herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olduğu, %20’sinin ise Batman’da kooperatif olması durumunda üye olabileceği belirlenmiştir. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada herkesin bunu yetiştirmesi, ikinci sırada gelirinin yüksek olması ve üçüncü sırada büyüklerinin de bu işi yapması yanıtının yer aldığı belirlenmiştir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada yeterli bilgiye sahip olmamaları ve iklim şartları, ikinci sırada pazarlama olmaması, üçüncü sırada ise yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler ve maddi imkânsızlıklarının yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 2).

Batman ili Gercüş ilçesine bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, %43.3’ünün 1 ile 10 dekar arasında, %23.3’ünün 11 ile 20 dekar arasında ve %33.3’ünün ise 21 dekar ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %10’unun tek çeşitle kurulmuş bağa, %90’unun ise çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin %3.3’ü herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olduğunu %5’inin ise Batman’da kooperatif olması durumunda üye olabilecekleri belirlenmiştir. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada büyüklerinin de bağ yetiştiriciliğini yapması, ikinci sırada herkesin bunu yetiştirmesi ve üçüncü sırada gelirinin yüksek olması yanıtlarının yer aldığı tespit edilmiştir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada pazarlama olmaması, ikinci sırada arazi yapısının engebeli olması, üçüncü sırada ise yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler olduğu belirlenmiştir (Çizelge 2).

Batman ili Hasankeyf ilçesine bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, %68.4’ünün 1 ile 10 dekar arasında, %21.1’inin 11 ile 20 dekar arasında ve %10.5’inin ise 21 dekar ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %15.8’i herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olduğunu, %78.9’unun ise Batman’da kooperatif olması durumunda üye olabilecekleri saptanmıştır. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada büyüklerinin de bağ yetiştiriciliğini yapması, ikinci sırada başka ürün yetiştirmemesi, üçüncü sırada ise arazinin küçük olması, masrafının az olması, gelirinin yüksek olması ve riskinin fazla olmamasının yer aldığı

belirlenmiştir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada arazi yapısının engebeli olması, ikinci sırada yeterli bilgiye sahip olmaması, üçüncü sırada pazarlamanın olmamasının yer aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 2).

Batman ili Beşiri ilçesine bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, %83.3'ünün 1 ile 10 dekar arasında ve %16.7'sinin 11 ile 20 dekar arasında olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin hepsi çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin hiçbiri herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olmadığı, %50'sinin ise Batman'da kooperatif olması durumunda üye olabileceği belirlenmiştir. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada büyüklerinin de bağ yetiştiriciliğini yapması, ikinci sırada arazinin küçük olması, gelirinin yüksek olması ve kendi ihtiyacı olmasının yer aldığı belirlenmiştir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada arazi yapısının engebeli

olması, yeterli bilgiye sahip olmaması ve iklim şartları, ikinci sırada yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler, üçüncü sırada ise pazarlama olmamasının yer aldığı saptanmıştır (Çizelge 2).

Batman ili Sason ilçesine bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, 1 ile 10 dekar arasında olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %20'sinin tek çeşitle kurulmuş bağa, %80'inin ise çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin hiçbiri herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olmadığı, %60'ının ise Batman'da kooperatif olması durumunda üye olabileceği saptanmıştır. Üreticilerin tümünün bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedeninin büyüklerinin de bağ yetiştiriciliğini yapması olduğu yanıtını vermişlerdir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemlerin olması, ikinci sırada ise pazarlama olmamasının yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 2).

Çizelge 2. İncelenen bağların genel özellikleri

Table 2. Distribution of general properties of vineyards

Genel Özellikler General Features	Merkez		Gercüş		Hasankeyf		Beşiri		Sason		Kozluk		Toplam	
	n	%	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bağ Alanı (dekar) / Vineyard Area (decare)														
1 - 10 Arasında	5	100	26	43.3	13	68.4	5	83.3	5	100	6	60.0	60	57.1
11 - 20 Arasında	-	-	14	23.3	4	21.1	1	16.7	-	-	2	20.0	21	20.0
21 ve Üstünde	-	-	20	33.3	2	10.5	-	-	-	-	2	20.0	24	22.9
Bağ yetiştiriciliğinin Tercih Edilme Nedenleri / Reasons for Choosing Vineyard Cultivation														
Büyüklerimiz yaptığımızdan	1	20.0	54	90.0	17	89.5	4	66.7	5	100	7	70.0	88	83.8
Gelirinin yüksek olmasından	2	40.0	11	18.3	1	5.3	1	16.7	-	-	3	30.0	18	17.1
Herkes bunu yetiştirdiğinden	3	60.0	13	21.7	-	-	-	-	-	-	-	-	16	15.2
Başka ürün yetiştirmediğinden	-	-	10	16.7	2	10.5	-	-	-	-	-	-	12	11.4
Kendi ihtiyacım için	1	20.0	6	10.0	-	-	1	16.7	-	-	-	-	8	7.6
Arazim küçük olduğundan	-	-	3	5.0	1	5.3	1	16.7	-	-	-	-	5	4.8
Masrafı az olduğundan	-	-	3	5.0	1	5.3	-	-	-	-	1	10.0	5	4.8
Hobi olarak	1	20.0	4	6.7	-	-	-	-	-	-	-	-	5	4.8
Riski fazla olmadığından	-	-	2	3.3	1	5.3	-	-	-	-	-	-	3	2.9
Herhangi Bir Tarım Kooperatifine veya Birliğine Üyelik Durumu / Membership Status of Any Agricultural Cooperative or Union														
Evet	1	20.0	2	3.3	3	15.8	-	-	-	-	-	-	4	3.8
Hayır	3	60.0	55	91.7	1	5.3	3	50.0	2	40.0	6	60.0	72	68.6
Batman'da kooperatif olsa üye olurum	1	20.0	3	5.0	15	78.9	3	50.0	3	60.0	4	40.0	29	27.6
Bağ Yetiştiriciliğinin Önündeki En Önemli Engel / The Most Important Obstacle to Vineyard Cultivation														
Pazarlama olmaması	1	20.0	29	48.3	5	26.3	1	16.7	1	20.0	3	30.0	40	38.1
Arazi yapısının engebeli olması	-	-	18	30.0	9	47.4	3	50.0	-	-	4	40.0	34	32.4
Yeterli bilgiye sahip olamama	4	80.0	10	16.7	6	31.6	3	50.0	-	-	2	20.0	25	23.8
Yetiştiricilik esnasında karşılaşılan problemler	1	20.0	13	21.7	3	15.8	2	33.3	3	60.0	1	10.0	23	21.9
İklim şartları	4	80.0	5	8.3	3	15.8	3	50.0	-	-	4	40.0	19	18.1
Diğer	2	40.0	4	6.7	-	-	-	-	2	40.0	6	60.0	14	13.3
Maddi imkânsızlıklar	1	20.0	-	-	1	5.3	-	-	-	-	1	10.0	9	8.6
Bağdaki Üzüm Çeşitlerinin Durumu / Status of Grape Varieties in the Vineyard														
Tek çeşitle kurulmuş bağ	1	20.0	6	10.0	1	5.3	-	-	1	20.0	1	10.0	10	9.5
Çok çeşitle kurulmuş bağ	4	80.0	51	90.0	15	78.9	5	83.3	4	80.0	8	80.0	87	82.9

Batman ili Kozluk ilçesine bağlı üreticilerin sahip oldukları üretim alanının, %60'ının 1 ile 10 dekar arasında, %20'sinin 11 ile 20 dekar arasında ve %20'sinin ise 21 dekar ve üstünde olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %10'unun tek çeşitle kurulmuş bağa, %80'ninin ise çok çeşitle kurulmuş bağa sahip olduğu tespit edilmiştir. Üreticilerin

hiçbirinin herhangi bir tarım kooperatifine veya birliğine üye olmadığı, %40'ının ise Batman'da kooperatif olması durumunda üye olabileceğini belirtmişlerdir. Üreticilerin bağ yetiştiriciliğini tercih etme nedenleri arasında ilk sırada büyüklerinin de yapması, ikinci sırada gelirinin yüksek olması, üçüncü sırada masrafının az olmasının yer aldığı

belirlenmiştir. Üreticilerin belirttiği bağ yetiştiriciliği önündeki en önemli engeller arasında ilk sırada diğer sebepler, ikinci sırada arazi yapısının engebeli olması, üçüncü sırada iklim şartlarının yer aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 2). Üreticilerin sahip oldukları ortalama bağ alanı varlıklarının araştırıldığı daha önceki çalışmalarda, Çelik ve Karakaya [7], Bingöl ili Adaklı ilçesinde yapılan çalışmada 5.8 da; Kiracı vd. [15], Çanakkale’de yapılan çalışmada 9.7 da, Çakır vd. [4], Diyarbakır ili Eğil ilçesinde yapılan çalışmada %21’inin 20 da’ın altında olduğunu, Çakır vd. [6], Diyarbakır ili Dicle ilçesinde yapılan çalışmada %72’sinin 30 da ve altında olduğunu; Korkutal vd. [16], Edirne ili Uzun Köprü ilçesinde yapılan çalışmada 10 da’dan küçük olduğunu; Özatağ vd. [19], Hakkâri ilinde yapılan çalışmada %80.4’ünün 5 da’ın altında olduğunu; Uyak vd. [23], Siirt ilinde yapılan çalışmada genellikle 5-10 da büyüklüğünde olduğunu, Kiracı [14], Tekirdağ ili Şarköy ilçesinde yapılan çalışmada %36.7’sinin 11.1-20 da arasında olduğunu, Yılmaz [26], Trakya’da yapılan çalışmada %77’sinin 10.99 da ve altında olduğunu, Yener ve Cebeci [25], Manisa ili Sarıgöl ilçesi yapılan çalışmada %31.01’inin 21-40 da arasında olduğunu belirlemişlerdir ve çalışmada elde edilen verilerle benzer nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Üreticilerin herhangi bir kooperatif veya birliğe üye olup olmamalarının araştırıldığı diğer çalışmalarda; Çakır vd. [4], Diyarbakır ili Eğil ilçesinde yapılan çalışmada üreticilerin tamamının kooperatife ya da herhangi bir birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir. Çakır vd. [6], Diyarbakır ili Dicle ilçesinde yapılan çalışmada %98’inin kooperatiflere veya birliklere üye olmadıkları saptanmıştır. Çakır vd. [5], Mardin ili Savur ilçesinde yapılan çalışmada üreticilerin tamamının kooperatif ya da birlik üyesi olmadıkları belirlenmiştir. Cebeci vd. [3], tarafından yapılan çalışmada yetiştiricilerin %86’sı kooperatif veya da birliklere üye olduklarını belirtmişlerdir.

Terbiye ve Destek Sistemine İlişkin Bilgilerin Dağılımı

Batman Merkez ve tüm ilçelerinde, çalışmada yer alan üreticilerin çoğu telli terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadığını, terbiye sistemleri kullananların ise %11.4’ünün çardak sistemini %5.7’sinin telli terbiye sistemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Üreticilerin bağında kullandıkları destek sistemi bakımından birinci sırada yüksek telli sisteminin, ikinci sırada t dayanak sisteminin, üçüncü sırada basit telli sisteminin ve herek sisteminin yer aldığı belirlenmiştir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Terbiye ve destek sistemine ilişkin bilgilerinin dağılımı

Table 3. Distribution of information on the training and support system

Bağın Terbiye Şekli Training Form of The Vineyard	Merkez		Gercüş		Hasankeyf		Beşiri		Sason		Kozluk		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bağda Kullanılan Terbiye Sistemi / Training System Used in the Vineyard														
Herhangi bir terbiye şekli vermiyorum	1	20.0	52	86.7	6	31.6	2	33.3	3	60.0	2	20.0	63	60.0
Goble	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20.0	-	-	1	1.0
Çardak	-	-	2	3.3	6	31.6	-	-	2	40.0	2	20.0	12	11.4
Kordon	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0
Telli terbiye	-	-	2	3.3	-	-	1	16.7	-	-	3	30.0	6	5.7
Terbiye sistemi hakkında bilgim yok	4	80.0	3	5.0	10	52.6	3	50.0	-	-	3	30.0	26	24.8
Bağda Kullanılan Destek Sistemi / Support System Used in the Vineyard														
Herhangi bir destek sistemi kullanmıyorum	4	80.0	56	93.3	18	94.7	3	50.0	3	60.0	5	50.0	89	84.8
Yüksek telli sistem	1	20.0	3	5.0	1	5.3	1	16.7	1	20.0	1	10.0	7	6.7
T dayanak sistemi	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	1	10.0	4	3.8
Basit telli sistem	1	20.0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	20.0	2	1.9
Herek sistemi	-	-	-	-	-	-	1	16.7	1	20.0	-	-	2	1.9
Çok telli sistem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10.0	1	1.0
Pergola sistemi	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0

Batman ili Merkez ilçede yer alan üreticilerin tümünün terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları saptanmıştır. Üreticilerin destek sistemi olarak yüksek telli sistemi ve basit telli sistemi eşit oranda kullandıkları tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Batman ili Gercüş ilçesindeki üreticilerin çoğunun bağdaki terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Üreticilerin bağında kullandıkları destek sistemi bakımından birinci sırada yüksek telli sisteminin, ikinci sırada t dayanak

sisteminin ve pergola sisteminin yer aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Batman ili Hasankeyf ilçesindeki üreticilerin çoğunun bağdaki terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadıkları belirlenmiştir. Üreticilerin bağında kullandıkları destek sistemi bakımından sadece yüksek telli sistemin tercih edildiği belirlenmiştir (Çizelge 3).

Batman ili Beşiri ilçesindeki üreticilerin çoğunun bağdaki terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadığı saptanmıştır. Üreticilerin bağında

kullandıkları destek sistemi olarak yüksek telli sistemi ve herak sistemini eşit oranda kullandıkları tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Batman ili Sason ilçesindeki üreticilerin çoğa terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmasına karşın, terbiye sistemleri kullananların %40'ının çardak, %20'sinin goble sistemini tercih ettiği belirlenmiştir. Üreticilerin bağında kullandıkları destek sistemi olarak yüksek telli sistemi ve herak sistemini eşit oranda kullandıkları tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Batman ili Kozluk ilçesindeki üreticilerin çoğu terbiye sistemleri hakkında bilgi sahibi olmadığını, terbiye sistemleri kullananların ise %30'unun telli terbiye, %20'sinin çardak sistemini tercih ettiği tespit edilmiştir. Üreticilerin bağında kullandıkları destek sistemi bakımından birinci sırada basit telli sisteminin, ikinci sırada ise t dayanak sisteminin, çok telli sisteminin ve yüksek telli sisteminin yer aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 3).

Alet ve Ekipman Varlığına İlişkin Bilgilerinin Dağılımı

Batman Merkez ve tüm ilçeler dahil çalışmada yer alan üreticilerin %52.4'ü bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olmadığını, %83.8'i alet-ekipman temini sırasında destek almadığını ve %37.1'i ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını beyan etmişlerdir. Batman ili Merkez ilçedeki üreticilerin %80'i bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip

olduklarını, %60'ı alet-ekipman temini sırasında destek almadıklarını ve %60'ı ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Batman ili Gercüş ilçesindeki üreticilerin %38.3'ü bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olmadığını, %86.7'si alet ve ekipman temini sırasında verilen desteklerden faydalanmadığını ve %33.3'ü ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını bildirmişlerdir. Batman ili Hasankef ilçesindeki üreticilerin %52.6'sı bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olmadığını, %84.2'si alet ve ekipman temini sırasında destekten faydalanmadığını ve %36.8'i alet-ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını belirtmiştir. Batman ili Beşiri ilçesindeki üreticilerin %66.7'si bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olduğunu ve %83.3'ü alet-ekipman temini sırasında destek almadıklarını ifade etmişlerdir. Batman ili Sason ilçesindeki üreticilerin %60'ı bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olmadığını, tamamı alet ve ekipman temini sırasında destekten faydalanmadığını ve %60'ı ise alet-ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını bildirmişlerdir. Batman ili Kozluk ilçesindeki üreticilerin %70'i bağlarında kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip olduklarını, %70'i alet-ekipman temini sırasında destek almadıklarını ve %40'ı alet-ekipman konusunda alacakları destekten haberlerinin olmadığını beyan etmişlerdir (Çizelge 4).

Çizelge 4. Alet ve ekipman varlığına ilişkin bilgilerinin dağılımı

Table 4. Distribution of information regarding the presence of tools and equipment

Alet ve Ekipman Tools and Equipment	Merkez		Gercüş		Hasankef		Beşiri		Sason		Kozluk		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Bağınızda kullanmak üzere yeterli alet ve ekipmana sahip misiniz? / Do you have enough tools and equipment to use in your vineyard?														
Evet	4	80.0	23	38.3	9	47.4	4	66.7	2	40.0	7	70.0	49	46.7
Hayır	1	20.0	36	60.0	10	52.6	2	33.3	3	60.0	3	30.0	55	52.4
Alet/Ekipman temini sırasında destekten faydalandınız mı? / Did you benefit from support during the procurement of tools/equipment?														
Evet	1	20.0	8	13.3	2	10.5	1	16.7	-	-	3	30.0	15	14.3
Hayır	3	60.0	52	86.7	16	84.2	5	83.3	5	100	7	70.0	88	83.8
Alet/Ekipman desteğinden neden faydalanamadınız? / Why couldn't you benefit from Tool/Equipment support?														
Haberim yok	3	60.0	20	33.3	7	36.8	2	33.3	3	60.0	4	40.0	39	37.1
Şartları sağlayamadım	-	-	17	28.3	3	15.8	2	33.3	2	40.0	3	30.0	27	25.7
Arazim küçük	1	20.0	17	28.3	6	31.6	-	-	2	40.0	-	-	26	24.8
Destek alamadım	-	-	10	16.7	3	15.8	2	33.3	2	40.0	1	10.0	18	17.1

Pazarlama ve Satışa İlişkin Bilgilerin Dağılımı

Batman Merkez ve tüm ilçeler dahil çalışmada yer alan üreticilerin %16.2'sinin 100 kg ve altında, %74.3'ünün 101 kg ile 500 kg arasında, %4.8'sinin 501 kg ile 1000 kg arasında ve %4.8'inin ise 1001 kg ve üstü dekara üzüm aldıkları tespit edilmiştir. Üreticilerin %61.9'unun hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği saptanmıştır. Buna ek olarak üreticilerin %83.8'inin üzümlerini hemen pazarladığı ve %1'inin ise 1 ay sonra üzümlerini pazarladığı

tespit edilmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada işleyerek (pekmez, kuru üzüm vb.) sattığı, ikinci sırada pazarda sattığı, üçüncü sırada marketlere sattığı saptanmıştır. Üreticilerin satamadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %62.9'unun sattığı üzümlerden kar ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5).

Batman ili Merkez ilçedeki üreticilerin %20'sinin 100 kg ve altında ve %80'inin 101 kg ile 500 kg arasında dekara üzüm aldıkları saptanmıştır. Üreticilerin %40'ının hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği belirlenmiştir. Buna ek olarak üreticilerin tamamının üzümlerini hemen pazarladığı tespit edilmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada meyve - sebze haline sattığı, ikinci sırada toplar tüccara sattığı, üçüncü sırada işleyerek sattığı saptanmıştır. Üreticilerin satmadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %40'ının sattığı üzümlerden kar ettiği saptanmıştır (Çizelge 5).

Batman ili Gercüş ilçesindeki üreticilerin %6.7'sinin 100 kg ve altında, %85'inin 101 kg ile 500

kg arasında, %6.7'sinin 501 kg ile 1000 kg arasında ve %1.7'sinin ise 1001 kg ve üstü dekara üzüm aldıkları saptanmıştır. Üreticilerin %68.3'ünün hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği saptanmıştır. Buna ek olarak üreticilerin %80'inin üzümlerini hemen pazarladığı ve %1.7'sinin ise 1 ay sonra üzümlerini pazarladığı tespit edilmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada pazarda sattığı, ikinci sırada işleyerek sattığı, üçüncü sırada marketlere sattığı saptanmıştır. Üreticilerin satmadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %66.7'sinin sattığı üzümlerden kar ettiği saptanmıştır (Çizelge 5).

Çizelge 5. Pazarlama ve satışa ilişkin bilgilerin dağılımı

Table 5. Distribution of information on marketing and sales

Pazarlama ve Satış Marketing and Sales	Merkez		Gercüş		Hasankeyf		Beşiri		Sason		Kozluk		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Üzümde yaklaşık dekara veriminiz kaç kilogramdır? / How many kilograms is your yield per decare of grapes?														
100 ve altında	1	20.0	4	6.7	7	36.8	4	66.7	-	-	1	10.0	17	16.2
101-500 arasında	4	80.0	51	85.0	11	57.9	1	16.7	5	100	6	60.0	78	74.3
501-1000 arasında	-	-	4	6.7	-	-	1	16.7	-	-	-	-	5	4.8
1001 ve üstünde	-	-	1	1.7	1	5.3	-	-	-	-	3	30.0	5	4.8
Asma başına yaklaşık veriminiz kaç kilogramdır? / How many kilograms is your approximate yield per vine?														
10 ve altında	2	40.0	7	11.7	13	68.4	5	83.3	1	20.0	4	40.0	32	30.5
11-20 arasında	3	60.0	28	46.7	3	15.8	-	-	3	60.0	2	20.0	39	37.1
21-30 arasında	-	-	19	31.7	1	5.3	1	16.7	-	-	3	30.0	24	22.9
31-40 arasında	-	-	3	5.0	-	-	-	-	-	-	1	10.0	4	3.8
41-50 arasında	-	-	3	5.0	2	10.5	-	-	1	20.0	-	-	6	5.7
Hasat ettiğiniz üzümleri pazarlayabiliyor musunuz? / Are you able to market the grapes you harvest?														
Evet	2	40.0	41	68.3	12	63.2	1	16.7	3	60.0	6	60.0	65	61.9
Hayır	3	60.0	19	31.7	7	36.8	5	83.3	2	40.0	4	40.0	40	38.1
Hasat ettiğiniz üzümleri ne zaman pazarlarsınız? / When do you market the grapes you harvest?														
Hemen	5	100	48	80	18	94.7	2	33.3	5	100	10	100	88	83.8
1 ay sonra	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0
Hasat ettiğiniz üzümleri nasıl pazarlarsınız? / How do you market the grapes you harvest?														
İşler satarım	1	20.0	26	43.3	11	57.9	-	-	5	100	4	40.0	47	44.8
Pazarda satarım	-	-	28	46.7	9	47.4	2	33.3	2	40.0	5	50.0	46	43.8
Marketlere satarım	-	-	11	18.3	2	10.5	-	-	-	-	2	20.0	15	14.3
Meyve-sebze haline satarım	2	40.0	5	8.3	3	15.8	1	16.7	-	-	1	10.0	12	11.4
Toplar tüccara satarım	1	20.0	7	11.7	1	5.3	-	-	-	-	2	20.0	11	10.5
Üretici birliği ya da kooperatife satarım	-	-	1	1.7	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1.0
Satamadığınız üzümleri nasıl değerlendiriyorsunuz? / How do you evaluate the grapes you cannot sell?														
Başka ürünlere işleyerek	4	80.0	53	88.3	16	84.2	2	33.3	5	100	8	80.0	88	83.8
Kurutma yaparak	3	60.0	37	61.7	13	68.4	4	66.7	-	-	7	70.0	64	61.0
Sattığınız üzümlerden kar elde ediyor musunuz? / Do you make a profit from the grapes you sell?														
Evet	2	40.0	40	66.7	13	68.4	1	16.7	4	80.0	6	60.0	66	62.9
Hayır	3	60.0	20	33.3	6	31.6	5	83.3	1	20.0	4	40.0	39	37.1

Batman ili Hasankeyf ilçesindeki üreticilerin %36.8'inin 100 kg ve altında, %57.9'unun 101 kg ile 500 kg arasında ve %5.3'ünün ise 1001 kg ve üstü dekara üzüm aldıkları saptanmıştır. Üreticilerin %63.2'sinin hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği saptanmıştır. Buna ek olarak üreticilerin %94.7'sinin üzümlerini hemen pazarladığı belirlenmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak;

birinci sırada işleyerek sattığı, ikinci sırada pazarda sattığı, üçüncü sırada meyve-sebze haline sattığı tespit edilmiştir. Üreticilerin satmadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %68.4'ünün sattığı üzümlerden kar ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5).

Batman ili Beşiri ilçesindeki üreticilerin %66.7'sinin 100 kg ve altında, %16.7'sinin 101 kg ile 500 kg arasında ve %16.7'sinin 501 kg ile 1000 kg arasında dekara üzüm aldıkları saptanmıştır. Üreticilerin %16.7'sinin hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği belirlenmiştir. Buna ek olarak üreticilerin %33.3'ünün üzümlerini hemen pazarladığı tespit edilmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada pazarda sattığı ve ikinci sırada meyve-sebze haline sattığı saptanmıştır. Üreticilerin satmadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %16.7'sinin sattığı üzümlerden kar ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5).

Batman ili Sason ilçesindeki üreticilerin tamamının 101 kg ile 500 kg arasında dekara üzüm elde ettikleri tespit edilmiştir. Üreticilerin %60'ının hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği saptanmıştır. Buna ek olarak üreticilerin tamamının üzümlerini hemen pazarladığı tespit edilmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada işleyerek sattığı, ikinci sırada pazarda sattığı saptanmıştır. Üreticilerin tamamının satmadığı üzümleri başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği tespit edilmiştir. Ayrıca üreticilerin %80'inin sattığı üzümlerden kar ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5).

Batman ili Kozluk ilçesindeki üreticilerin %10'unun 100 kg ve altında, %60'ının 101 kg ile 500 kg arasında ve %30'unun ise 1001 kg ve üstü dekara üzüm aldıkları saptanmıştır. Üreticilerin %60'ının hasat ettiği üzümleri pazarlayabildiği tespit edilmiştir. Buna ek olarak üreticilerin tamamının üzümlerini hemen pazarladığı belirlenmiştir. Üreticilerin üzümleri pazarlama biçimleri olarak; birinci sırada pazarda sattığı, ikinci sırada işleyerek sattığı, üçüncü sırada toplar tüccara sattığı saptanmıştır. Üreticilerin satmadığı üzümleri nasıl değerlendirdikleri incelendiğinde birinci sırada başka ürünlere işleyerek değerlendirdiği, ikinci sırada ise kurutma yaparak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Üreticilerin %60'ının sattığı üzümlerden kar ettiği belirlenmiştir (Çizelge 5). Bağ üreticilerinin elde ettikleri üzüm veriminin araştırıldığı daha önceki bir çalışmada; Korkutal vd. [16], Edirne ili Uzunköprü ilçesinde yapılan çalışmada Yeniköy'de %30.56'sının 1000 kg/da; Kırçasalih'te %44'ünün 1000 kg/da ve Aslıhan'da %35.29'unun 500 kg/da sofralık üzüm verimi almaktadır. Şaraplık üzüm veriminin Yeniköy ve Kırçasalih'te 500 kg/da iken, Aslıhan köyünde 600 kg/da olduğu belirlenmiştir. Özatak vd. [19] Hakkâri ilinde yapılan çalışmada %64.7 üreticinin omca başına aldıkları verimin 1-10 kg arası olduğunu, Çakır vd. [5], Mardin ili Savur

ilçesinde yapılan çalışmada %72 üreticinin omca başına aldıkları verimin 10 kg olduğunu; Gazioğlu Şensoy vd. [9] Siirt ili ve bazı ilçelerinde yapılan çalışmada %68'inin omca başına aldıkları verimin 5-10 kg olduğunu tespit etmişlerdir.

SONUÇ

Bu çalışmada, üreticilerin sosyodemografik özellikleri ile bağların genel özellikleri, kullanılan alet ve ekipman varlığı, pazarlama ve satışa ilişkin bilgileri ortaya konulmuştur.

Batman yöresinde yapılan bağcılık, ülke genelinde olduğu gibi küçük ve çok parçalı bağ alanlarında yapılmaktadır. Bu yapı, üretim, pazarlama, ürün işleme gibi faaliyetlerde dezavantajlar oluşturmaktadır.

Üreticilerin üzümünü satın alan işleyen aynı zamanda girdi temin eden birlikler; üreticilere göre sayıca oldukça azdır ve kendi içlerinde örgütlenmişlerdir. Girdi satın almada ve ürün arzında üreticiler, karşılarındaki bu güçlü birlikler karşısında pazar koşullarına boyun eğmek zorunda kalmaktadırlar.

Batman yöresi bağlarının tamamına yakını herhangi terbiye sistemi kullanmamaktadır. Üreticilikte mekanizasyon düşük düzeydedir. Bu durum yetiştiricilik faaliyetinde yoğun emek kullanımını gerektirmekte ve verimliliği düşürmektedir.

Bağcılar genellikle atalarından kalan bağı kullanmaktadırlar. Bu durum ıslah edilerek kaliteli, yüksek verimli, sağlıklı ve üstün nitelik kazanmış materyal kullanımına engel teşkil etmektedir.

Üreticiler uzun yıllardır miras yoluyla kalan yerel çeşitlerin yetiştiriciliğinde ısrarcı olmaları nedeniyle değişen piyasadaki koşullardan olumsuz etkilenmektedirler.

Üreticiler bağcılıktan yeterli verimi alamadıklarından dolayı alternatif ürün olan badem ve fıstık yetiştiriciliğine yönelerek bağlara badem ve fıstık fidanlarını diktiklerini beyan etmişlerdir. Bu durumda, kalite ve verim kaybına yol açmakta, ilerleyen yıllarda ise bağların sökülüne kadar yol açmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Alaeddinoğlu, F. 2010. Batman şehri ve fonksiyonel özellikleri. Doğu Coğrafya Dergisi, 15(24):19-42.
2. Anonim, 2020. Üzüm değerlendirme raporu, <https://www.tarimorman.gov.tr/bugem/belgeler/m%c4%b01l%c4%b0%20tarim/%c3%9cr%c3%bcn%20masalar%c4%b1%20%c3%9cr%c3%bcn>

- %20de%4%9ferlendirme%20raporlar%4%b1%20yay%4%b1mland%4%b1/%c3%9cz%3%bcm%20de%4%9ferlendirme%20raporu.pdf (Erişim: 22.08.2021).
3. Cebeci, N.A., Yener, H., Aydın, Ş. 2010. Alaşehir yöresi bağ işletmelerinin pazarlama ve örgütlenme durumu üzerine bir araştırma. C.B.Ü. Soma M.Y.O. Teknik Bilimler Dergisi (2):13.
 4. Çakır, A., Karakaya, E., Kuzu, K. 2014. Diyarbakır ili Eğil ilçesi bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 1(4):490-500.
 5. Çakır, A., Karakaya, E., Uçar, H.K. 2015. Mardin ili Savur ilçesi bağ işletmelerinin mevcut durumu ve potansiyeli. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 5(1):9-19.
 6. Çakır, A., Odabaşıoğlu, M.İ., İşlek, F., Alanko, M. 2017. Diyarbakır ili Dicle ilçesi bağcılığının mevcut durumu, başlıca sorunları ve çözüm önerileri. Alatarım Dergisi, 16 (2):37-46.
 7. Çelik, A., Karakaya, E. 2017. Bingöl ili Adaklı ilçesi elma üreticilerinin tarımsal ilaç kullanımında bilgi tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi ve ekonomik analizi. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, 4(2):119-129.
 8. FAO, 2021. FAOSTAT İnternet Tarım İstatistikleri. www.fao.org (Erişim: 14.08.2022).
 9. Gazioğlu Şensoy, R.İ., Kısaca, G., Baş, E.Ö., Yılmaz, Y. 2020. Siirt ili ve bazı ilçelerinde mevcut bağcılık işletmelerinin yapısal özellikleri ve tarımsal uygulamalara yaklaşımlarının belirlenmesi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, 30:2.
 10. Güneş, T., Arıkan, R. 1988. Tarım ekonomisi istatistiği. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:1049, Ankara.
 11. Karabat, S., Atış, E. 2012. Manisa ili bağ alanlarında kullanılan tarımsal ilaçların gıda güvenliğine etkisinin koşullu değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 49(1):17-25.
 12. Kızılaslan, N., Somak, E. 2013. Tokat ili Erbaa ilçesinde bağcılık işletmelerinde tarımsal ilaç kullanımında üreticilerin bilinç düzeyi. Gaziosmanpaşa J. of Scientific Research, 4:79-93.
 13. Kızılay, H., Akçaöz, H. 2009. Elma yetiştiriciliğinde ilaç ve gübre kullanımında ekonomik kaybın incelenmesi: Antalya ili örneği. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi, 2(1):113-119.
 14. Kiracı, M.A. 2001. Tekirdağ ili Şarköy ilçesi bağcılığının mevcut durumu, üreticilerin sorunlarının çözümüne ilişkin örgütlenme olanaklarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
 15. Kiracı, M.A., Şenol, M.A., Kıran, T., Candar, S. 2018. Çanakkale bağcılığının mevcut durumu, gelişimi ve üreticilerin eğitim ihtiyaç analizi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 6(Özel Sayı):77-84.
 16. Korkutal, İ., Bahar, E., Dünder, D.G. 2019. Edirne ili Uzunköprü ilçesi bağcılık yapısının incelenmesi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fak. Dergisi 7(1):127-136.
 17. Miran, B. 2003. Temel İstatistik, İzmir, s:137.
 18. Newbold, P. 1995. Statistics for business and economics. Prentice Hall, New Jersey, USA.
 19. Özatak, Ö.F., Doğan, A., Kazankaya, A., Uyak, C. 2018. Hakkâri ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. Bahçe 47(Özel Sayı 1: Türkiye 9. Bağcılık ve Teknolojileri Sempozyumu):443-450.
 20. Peker, E.A. 2012. Konya ili domates üretiminde tarımsal ilaç kullanımına yönelik çevresel duyarlılık analizi. Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2(1):47-54.
 21. TÜİK, 2021. <https://data.tuik.gov.tr/bulten/index?p=.bitkisel-uretim-1.tahmini-2021-37247> (Erişim: 15.08.2021).
 22. Uyak, C., Doğan, A. 2021. Muş ili bağ yetiştiriciliğinin analizi. ISPEC 7. International Conference on Agriculture, Animal Sciences and Rural Development 18-19 September 2021, Muş/Turkey, 1:383-400.
 23. Uyak, C., Doğan, A., Kazankaya, A. 2011. Siirt ili bağcılığının mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarım Bilim Dergisi 21(3):225-234.
 24. Yalçın, N., Gürsöz, S., Öcal Kara, F. 2021. Mardin ili bağcılığının mevcut durumu. ADYÜTAYAM 9(2):80-89.
 25. Yener, H., Cebeci, N.A. 2013. Manisa ili Sarıgöl ilçesi bağ işletmelerinin yapısal özellikleri ve bazı kültürel işlemlerin uygulanma durumları üzerine bir araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 50(2):223-230.
 26. Yılmaz, F. 2018. Trakya'da bağcılık yapan tarım işletmelerinin ekonomik analizi ve planlaması. Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.